

PERSPECTIVA INCRIMINĂRII SEPARATISMULUI ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Radion COJOCARU,

doctor în drept, conferențiar universitar,

șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Summary

In this article is approached perspective of incrimination the separatism as a crime in the criminal law of the Republic of Moldova. This phenomenon, which often occurs on the basis of artificial premises, seriously undermines the independence, external and internal security of the state. Also, separatism is a shutter mechanism of regional wars and military conflicts that involves multiple victims. Starting from these premises in this article was concluded that for effective prevention of separatism is required to incriminate it in criminal law.

În urma destrămării Uniunii Sovietice au apărut mai multe state independente formate pe criterii naționale. Separarea fostelor republici unionale de Imperiul Sovietic nu s-a realizat de fiecare dată într-o formă civilizată.

În opinia experților, prăbușirea statului sovietic a generat, pe întreg teritoriul său, în jur de 170 de zone conflictuale, dintre care în 30 de cazuri conflictele s-au manifestat în formă activă, iar în 10 cazuri s-a ajuns la confruntări armate [1, p. 147].

Multe dintre aceste conflicte au fost generate de dorința de menținere a unor sfere de influență și crearea impedimentelor de consolidare și de integrare a statelor nou-create în structurile internaționale.

Realitățile timpului ne demonstrează că separatismul este o metodă eficientă prin care se urmărește crearea unor teritorii secesioniste pentru a împiedica dezvoltarea în condiții de normalitate a unui stat în favoarea altui stat sau chiar de a-l supune unei dominații politice.

Nu avem pretenția de a face anumite abordări de concept privitoare la noțiunea de „separatism”, ținem însă să evidențiem gradul de pericol social deosebit pe care îl prezintă acest fenomen pentru colectivitățile contemporane.

În primul rând, separatismul constituie o sursă de pericol și de instabilitate regională pentru statele ce s-au format în urma destrămării Uniunii Sovietice. Acest fenomen, care de cele mai multe ori apare în baza unor premise artificiale, subminează în mod grav independența, securitatea externă și internă a unui stat. Este lezată atât latura internă, cât

și cea externă a suveranității statului. Dacă ne referim la latura internă, atunci este periclitată supremația puterii în stat în sensul că „...nici o altă putere socială nu este superioară sau echivalentă cu puterea statală” [2, p. 15]. Deopotrivă, este lezată și aspectul suveranității statului în sensul „...de a nu fi condamnată în relațiile sale externe de nici o altă putere, indiferent de forma în care puterea politică însăși a consimțit să se limiteze în unele din aceste relații externe” [2, p. 15].

În al doilea rând, separatismul este un factor declanșator al unor războaie sau conflicte militare regionale care atrag după sine multiple victime. În acest sens poate fi exemplificat și războiul de pe Nistru (2 martie - 27 iulie 1992) apreciat ca fiind „...un război dus de Rusia cu scopul de a-și păstra pozițiile în această zonă a Europei” [3, p. 27; 4, p. 38]. Poate fi menționată în același sens și hotărârea CEDO pronunțată la data de 8 iulie 2004 în cazul Ilașcu și alții versus R. Moldova și Rusia. În hotărârea Curții, printre altele se arată că „în timpul conflictului moldovenesc din 1991-1992, forțe ale fostei armate a 14-a (care a aparținut succesiv URSS-ului, CSI-ului și apoi Rusiei) staționate în Transnistria au luptat împreună și pentru forțele separatiste transnistrene...” [5].

În al treilea rând, separatismul este un factor generator al criminalității. Regiunile în care este uzurpată puterea nu pot fi controlate de autoritățile legale, fapt care înlesnește comiterea unor asemenea infracțiuni cum ar fi: contrabandă, trafic de ființe umane, organizarea migrației ilegale, evaziuni fiscale, privatizări ilegale etc. Existența unor legi depășite de realitățile timpului și a unei jurisdicții controlate de sistem duce la încălcări grave și flagrante ale drepturilor fundamentale ale persoanei. De exemplu, în pofida multiplelor standarde europene la care a aderat Republica Moldova, în legislația penală a regiunii transnistriene până în prezent este prevăzută pedeapsa capitală cu moartea.

Plecând de la aceste premise deloc neglijabile, în vara anului 2014 un grup de deputați din parlamentul Republicii Moldova a elaborat un proiect de lege prin care a solicitat incriminarea separatismului ca infracțiune în legislația penală. În calitate de argument se învedera faptul că în ultimul timp, din ce în ce mai des, în Republica Moldova se încearcă a induce aceleași idei de separatism în mijlocul populației vorbitoare de limba rusă, cu scopul de a destabiliza situația politică din Republica Moldova, de a periclita parcursul european, asumat de autoritățile constituționale ale statului. În aceste condiții, legislația Republicii Moldova, trebuie să prevadă instrumentariul legal necesar pentru a preveni și eventual pedepsi persoanele fizice sau juridice, care se implică în activitatea de promovare și organizare a separatismului.

Prin Proiectul de lege sus-menționat se propunea introducerea în C.pen. a art.279³ destinat incriminării faptei de „Separatism” cu ur-

mătoarea formulare legislativă: „Separatismul este voința unei comunități minoritare de cetățeni ai Republicii Moldova care pledează pentru separarea de statul Republica Moldova și constituirea unei alte entități politico-statale, acțiune care duce la încălcarea integrității teritoriale a Republicii Moldova. Persoanele care cheamă la separatism, promovează separatismul prin întrunirea cetățenilor în partide politice și organizații nongovernmentale sunt pedepsite cu închisoarea de la 6 până la 12 ani, fără dreptul de a ocupa vreodata funcții electivă în administrația publică centrală și locală. La alin.(2) al aceluiași articol, se propunea dozarea răspunderii penale cu închisoare de la 8 la 15 ani pentru separatism atunci când fapta urma să fie comisă în prezența formelor agravante: a) de un grup criminal organizat; b) aplicarea armelor de foc sau a substanțelor explozive; c) cu vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății; d) cu cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari. În baza alin.(3) se propunea însușirea unei pedepse mai grave, de la 12 la 20 de ani, atunci când fapta era săvârșită de o organizație criminală sau dacă se solda cu decesul unei persoane.

În același sens, s-a propus introducerea art.279⁴ C.pen. în cadrul căruia urma să fie stipulată răspunderea penală pentru infracțiunea de *Instigare publică la separatism* cu următorul conținut normativ: *Instigarea publică la separatism* în cazul persoanelor fizice se pedepsește cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții electivă în administrația publică centrală și locală. În cazul persoanelor juridice se pedepsește cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale și lichidarea ulterioară imediată a persoanei juridice. Acțiunile prevăzute la alin. (1) săvârșite cu *utilizarea mijloacelor mass-media* sau cu *folosirea situației de serviciu prin abuz de autoritate* se pedepesc cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 unități convenționale sau închisoare de până la 5 ani, în cazul persoanei fizice, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții electivă în administrația publică centrală sau locală, în cazul persoanei juridice – cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale cu lichidarea ulterioară imediată a persoanei juridice.

Luând în considerație multiplele pericole pe care le implică separatismul pentru suveranitatea, independența, integritatea teritorială și securitatea externă a Republicii Moldova, ne solidarizăm cu inițiativa legislativă sus-menționată, însă proiectul de lege ar trebui revizuit după cum urmează:

1. Noțiunea de „separatism” nu ar trebui să fie prevăzută în dispoziția incriminătoare a art.279³ C.pen. Este bine știut că normele incriminatorii sunt destinate descrierii faptelor infracționale prin nuanțarea

comportamentului infracțional interzis de legea penală sub amenințarea aplicării pedepsei penale. Reieșind din tehnica legislativă utilizată de către legiuitor la instituirea și formularea normelor penale, atunci când se operează cu anumite noțiuni definitorii, precum ar fi cea de „separatism”, acestea sunt descrise în Capitolul XIII din Partea generală a Codului penal cu titlul *Înțelesul unor termeni și expresii în prezentul Cod*. Prin urmare, propunem ca în acest Capitol să fie instituit art.134¹³ la care să fie prevăzută noțiunea de separatism cu următoarea formulare generică: „*Separatismul este voința unui grup de persoane, care pledează pentru separarea de statul Republica Moldova și constituirea unei alte entități politico-statale, acțiune care duce la încălcarea integrității teritoriale a Republicii Moldova*”. Se poate observa că în această formulare, spre deosebire de cea propusă, nu se operează cu expresia „comunități minoritare de cetățeni ai R. Moldova”, ci cu cea de „grup de persoane”. Considerăm că o asemenea abordare este mai corectă, întrucât va permite aplicarea normei incriminatorii și față de cetățeni străini. De fapt, practica internațională ne demonstrează că deseori, în acțiunile separatiste sunt implicate și persoane care sunt cetățeni ai altor state.

2. Este inoportună modificarea denumirii Capitolului XIII din Partea specială a Codului penal din *Infracțiuni contra securității publice și ordinii publice* în *Infracțiuni împotriva orânduirii constituționale, securității și ordinii publice*. Orânduirea constituțională este un atribuit inerent al securității statului, fapt pentru care considerăm că ar fi mai oportun ca *separatismul* să fie incriminat în Capitolul XVII din Partea specială a Codului penal cu denumirea de *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*. De fapt, fenomenul separatismului pune într-un pericol grav existența unui stat și prin aceasta a securității acestuia. Ca argument poate fi invocat faptul că infracțiunea incriminată la art.341 Cod penal *Chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova*, atentează în exclusivitate la relațiile sociale ce sunt condiționate anume de protejarea orânduirii constituționale.

3. Considerăm că infracțiunea de „Separatism” urmează a fi incriminată prin completarea Capitolului XVII din Partea specială a Codului penal cu art.341¹ cu următoarea formulare legislativă:

Art. 341² Separatismul

(1) ***Chemările la separatism, promovarea separatismului prin întrunirea cetățenilor în partide politice și organizații non-guvernamentale se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 4 la 10 ani.***

(2) ***Aceeași faptă săvârșită:***

a) de un grup criminal organizat;
 b) cu aplicarea armelor sau a substanțelor explozive;
 c) cu cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari
se pedepsește cu închisoare de la 8 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 8 la 12 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2):

a) săvârșite de o organizație criminală;
 b) dacă au provocat un conflict militar
se pedepesc cu închisoare de la 8 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 12 la 15 ani.

Prin Proiectul de lege sus-arătat se propunea instituirea, pe lângă pedeapsa închisorii și a pedepsei de privare a dreptului de a ocupa vreodată funcții electivă în administrația publică sau centrală. O asemenea pedeapsă nu este prevăzută de legislația penală autohtonă. La art.62 C.pen. lit.b) este prevăzută pedeapsa privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate. În conformitate cu art.65 alin.(2) C.pen., privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate poate fi stabilită de instanța de judecată pe un termen de la 1 la 5 ani, iar în cazurile expres prevăzute în Partea specială a prezentului cod – pe un termen de la un an la 15 ani. Prin urmare, considerăm că soluția legislativă invocată prin formularea propusă de către noi corespunde mai pe deplin principiului legalității.

În același timp, considerăm că este inoportună soluția prevederii în calitate de circumstanță agravantă soldarea faptei cu vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății și soldarea faptei cu decesul unei persoane. În scopul evitării unor contradicții de interpretare, aplicării neechitabile a pedepsei penale, considerăm că ar fi mai oportună soluția calificării separatismului urmat de survenirea unor asemenea consecințe după regulile concursului de infracțiuni, cu referire, după caz, la art.145, 149, 151, 152 și 157 C.pen.

4. Prin luarea în considerație a celor enunțate *supra* considerăm că fapta de „Instigare publică la separatism” ar trebui să fie incriminată la art.341² C.pen., cu următoarea formulare legislativă:

Art. 341² Instigarea publică la separatism

(1) Instigarea publică la separatism

se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 700 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani , iar persoana juridică cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 de unități convenționale sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Acțiunile prevăzute la alin.(1):**a) săvârșite cu utilizarea mijloacelor mass-media;****b) cu folosirea situației de serviciu**

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 700 la 1000 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani, iar persoana juridică cu amendă în mărime de la 3000 la 6000 de unități convenționale sau cu lichidarea persoanei juridice.

În proiectul de lege supus avizării se propunea instituirea, pe lângă pedeapsa închisorii și a *amenzii aplicate persoanei fizice în mărime de la 1000 la 3000 de unități convenționale*. O asemenea soluție nu poate fi acceptată, deoarece în conformitate cu art.64 alin.(3) C.pen. mărimea amenzii pentru persoanele fizice se stabilește în limitele de la 150 la 1000 unități convenționale, iar pentru infracțiunile săvârșite din interes material – până la 10 000 unități convenționale. Or, separatismul nu este o infracțiune care se comite preponderent din interes material.

De asemenea, prin prezenta formulare s-a ținut cont de tehnica legislativă uzuală folosită la descrierea sancțiunilor, potrivit căreia pedepsele se stabilesc pentru persoanele fizice, iar atunci când pentru o infracțiune se urmărește pedepsirea persoanei juridice, legiuitorul, în sancțiunea articolului, prevede expres și o pedeapsă penală ce poate fi aplicată persoanei juridice.

6. În viziunea noastră se face necesară completarea art.134¹¹ C.pen. cu denumirea marginală de *Infracțiuni cu caracter terorist*, după cum urmează: „Prin infracțiune cu caracter terorist se înțelege una din infracțiunile prevăzute la art.140¹, 142, 275, 278, 278¹, 279¹, 279², 280, 284 alin. (2), art.289¹, 292 alin.(1¹) și alin.(2) în partea ce vizează faptele prevăzute la alin.(1¹), art.295, 295¹, 295², 341¹, 341², 342, 343.

Referințe bibliografice

1. В.Н. Лысенко., «Региональные конфликты в странах СНГ опыт урегулирования», în *Полис*, № 2, 1996.
2. B. Negru, *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*, Ed. Arc, Chișinău, 2012.
3. Gh. Budeanu., *Transnistria în flăcări (Reportajele unui corepondent de război)*, Universitas, Chișinău, 1993.
4. Gh. Cojocar, *Separatismul în sliujba imperiului*, Civitas, Chișinău, 2000.
5. http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ILASCU.